

Presidenttiehdokkaiden ideologiset etäisyydet

PERTTI SUHONEN

Tässä kirjoituksessa kuvaan empiirisiin aineistoihin perustuen vuoden 2012 presidenttiehdokkaiden ideologisia etäisyyksiä. Tutkimusaineisto koostuu ehdokkaiden vastauksista Helsingin Sanomien, MTV3:n ja Yleisradion vaalikoneisiin. Ideologialla tarkoitan tässä yksinkertaisesti joukkoa mielipiteitä, uskomuksia, asenteita ja arvoja, jotka muodostavat suhteellisen ristiriidattoman kokonaisuuden. Poliittisissa ideologioissa etusijalla ovat käsitykset yhteiskunnan ja maailman vallitsevasta ja tavoiteltavasta tilasta sekä keinoista, joilla tavoitteisiin voitaisiin päästä. (Ks. esim. Borg 1965, 1–12; Heberle 1951, 23–31; Ahmavaara 1976, 108; Suhonen 1988, 21.)

Presidenttiehdokkaan vaalikonevastaukset kuvaavat kohtalaisen hyvin hänen ideologiaansa. Ne muodostavat melko johdonmukaisen kokonaisuuden useammastakin syystä. Valtaosa vaalikonekysymyksistä suunnitellaan kartoittamaan monitahoisesti yhteiskunnan kannalta merkittäviä ideologisia teemoja siten, että ne erottelisivat toisistaan sekä ehdokkaita että erilaisia äänestäjiä. Johdonmukaisuus johtuu osaltaan myös siitä, että ehdokas pyrkii antamaan ajattelustaan mahdollisimman ristiriidattoman kuvan. Epäjohdonmukaisuudet saattaisivat pistää vaalikonetta käyttävien äänestäjien silmään, ja politiikan journalistit nostaisivat niitä julkisuuteen. Vastausten on oltava sopusoinnussa myös vaalikampanjan sisälön kanssa. Muutamat ehdokkaat joutuvat ajattelemaan sitäkin, että heitä presidenttinä tultaisiin muistuttamaan vaalien alla esitetyistä mielipiteistä.

Vuonna 1996 Suomi oli ensimmäistä kertaa mukana Euroopan parlamenttivaaleissa. Näissä vaaleissa suomalaisille äänestäjille tarjottiin myös ensimmäisen kerran mahdollisuutta verrata vaalikoneen avulla ehdokkaiden mielipiteitä, asenteita ja arvostuksia omiinsa. Yleisradio sovelsi projektipäällikkö Erkki Vihtosen Yhdysvalloista tuo-

maa ideaa. Siellä CNN-utispalvelun verkkosivuilla toiminut interaktiivinen palvelu oli pienimuotoinen vaalikone. (Vihtonen 2007; Suojanen 2007.)

Jo tuo ensimmäinen eurovaalikone poikkesi esikuvastaan yhden keskeisen seikan suhteen. CNN:n palvelussa journalistit konstruoivat presidenttiehdokkaiden arvomaailmat heidän vaalikampanjoissaan ja muualla julkisuudessa esittämistään mielipiteistä. Suomalaiset vaalikoneet ovat jo vuodesta 1996 lähtien perustuneet ehdokkaiden itse antamiin vastauksiin. (Suojanen 2007.) Tällainen ratkaisu antaa hyvän mahdollisuuden vertailla ehdokkaita keskenään tai ryhmitettyinä puolueittain tai muilla perusteilla.

Politiikan tutkijat ovat näin saaneet ulottuvuuden melko helposti käytettäviä tutkimusaineistoja, joiden hankkiminen ilman vaalikoneiden kysymyksiä ja vastauksia olisi työlästä. Käytettyä edistää se, että vaalikoneaineistoja on tallennettu Yhteiskuntatieteelliseen tietovarastoon. Poliittista kenttää, sen ideologisia ulottuvuuksia ja ehdokkaiden sijoittumista niille on tutkittu muutamia kertoja vaalikonevastausten perusteella. Heikki Paloheimo (2000) käytti aineistonaan vuoden 1999 eurovaalikoneita. Paloheimo, Esa Reunanen ja Pertti Suhonen (2005) analysoivat ehdokkaiden ja valittujen kansanedustajien vastauksia Yleisradion vaalikoneeseen vuoden 2003 eduskuntavaaleissa. Reunanen ja Suhonen (2009a & 2009b) jatkoivat vaalikoneanalyysijään sijoittaessaan vuonna 2007 valittuja kansanedustajia ja vuoden 2009 eurovaaliehdokkaita ideologiselle kartalle. Toisesta suunnasta vaalikoneita on lähestytty tutkimuksissa, joissa selvitetään niiden merkitystä äänestäjien valintojen ja vaaliosallistumisen kannalta (esim. Borg & Moring 2005; Paloheimo 2007; Strandberg 2009; Mykkänen 2012; Moring & Mykkänen 2012; Strandberg 2012). Tutkimusten ohella vaaliko-

neiden merkityksestä äänestäjille kertovat myös niiden käyttäjätilastot. Kolmen mediatalon antamien tietojen mukaan niiden presidentinvaalikoneiden yhteenlaskettu kävijämäärä ennen vuoden 2012 vaalin ensimmäistä kierrosta oli lähes kolme miljoonaa.

Tutkimuksen toteutus

Kolmen suuren mediatalon vaalikoneet poikkesivat toisistaan kysymystyyppien ja vastaustekniikan suhteen. Tämän tutkimuksen analyysejä varten aineistoja muokattiin hiukan. Yleisradion vaalikoneen väittämät pisteytettiin viisiluokkaisesti siten, että ”en osaa sanoa” -vastaus sai keskimmäisen arvon kolme. Mtv3:n vaalikoneessa kysymykset olivat niin ikään väittämän muotoisia. Vastaaja sai graafisesti sijoittaa itsensä janalle ”eri mieltä” – ”samaa mieltä”. Jana jaettiin viiteen yhtä suureen osaan, jotka pisteytettiin yhdestä viiteen. Helsingin Sanomien kysymykset eivät olleet väittämän muotoisia, mutta vastausvaihtoehdot oli suhteellisen helppo pisteyttää siten, että asenne kysyttyyn asiaan voimistui tai heikkeni luokasta toiseen. Joissakin kysymyksissä vaihtoehtoja yhdistettiin siten, että lopulliset muuttujat olivat neljä- tai kolmeluokkaisia. Kysymys 17 jätettiin analyysin ulkopuolelle. Siinä piti 28 vaihtoehdosta valita kolme teemaa, joihin uuden presidentin tulisi ottaa ensimmäiseksi kantaa.

Vaalikoneissa oli ensimmäistä kierrosta varten yhteensä 80 kysymystä. Analyysiin poimittiin niistä 56. Karsinta toteutettiin lähinnä kahden periaatteen mukaisesti. Ulkopuolelle jätettiin sellaiset kysymykset, joihin kaikki ehdokkaat olivat vastanneet täsmälleen samalla tavalla, sekä kysymykset, joissa yksi tai kaksi ehdokasta poikkesi vain yhden vaihtoehtoluokan verran tai yksi ehdokas kahden luokan verran muista. Tällaisia kysymyksiä oli yhteensä 17, eniten Helsingin Sanomien vaalikoneessa. Lisäksi karsittiin kuusi kysymystä niiden sisällöllisen päällekkäisyyden vuoksi. Jos samaa asiaa koskeva kysymys oli kahdessa tai kolmessa vaalikoneessa, niistä otettiin aineistoon vain yksi.

Presidenttiehdokkaiden aatteellisten etäisyyksien arviointi toteutettiin niin sanottujen käännettyjen korrelaatio- ja faktorianalyysien avulla. Tätä Q-tekniikaksi nimettyä menetelmää sovelsimme Esa Reunasan kanssa vuonna 2003 valit-

tujen kansanedustajien vaalikonevastausten analysoimiseen (Paloheimo, Reunanen & Suhonen 2005, 274–289). Tavanomainen R-tyypin analyysi laskee korrelaatiot muuttujien – esimerkiksi vaalikoneessa kysyttyjen mielipiteiden – välille sen perusteella, kuinka yhdenmukaisesti muuttujien arvot vaihtelevat ehdokkaasta toiseen. Faktorianalyysi sijoittaa kullekin faktorille muuttujat, jotka korreloivat mahdollisimman voimakkaasti keskenään, mutta mahdollisimman heikosti toisille faktoreille ryhmittyvien muuttujien kanssa. (Ks. esim. Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1994, 267–275.) Presidenttiehdokkaiden vaalikonekysymyksille tehty faktorianalyysi kertoisi, millaisia ideologisia perusluontuuksia heidän ajattelustaan löytyy.

Q-tyyppisissä analyysissä lasketaan korrelaatiot havaintoyksiköiden eli tässä tapauksessa presidenttiehdokkaiden välille. Mitä korkeampi korrelaatio kahden kansanedustajan välillä on, sitä yhdenmukaisempia ovat heidän vastausprofiilinsa. Tällaisiin korrelaatioihin perustuva faktorianalyysi ryhmittää kullekin faktorille ehdokkaita, jotka muistuttavat mahdollisimman paljon toisiaan asenneprofiiliensa suhteen. Faktoreiden taululla ovat nytkin ideologiset ulottuvuudet, mutta niiden sisällön esille saaminen edellyttää faktoripisteiden laskemista.¹ (Vahervuo & Ahmavaara 1958, 170–175; Eskola 1966, 93–96; Aalto 2003.)

Tulokset

Presidenttiehdokkaiden korrelaatiot 56 vaalikonevastausten suhteen kuvaavat heidän välisiään ideologisia etäisyyksiä. Jos kahden ehdokkaan välinen korrelaatiokerroin on +1, heidän vastausprofiilinsa ovat täsmälleen samat. Jos taas korrelaatio on –1, vastausprofiilit ovat päinvastaisia, eli toisen myönteistä kantaa vastaa aina toisen negatiivinen ja päinvastoin. Lähellä nollaa oleva korrelaatio kertoo siitä, että yhteisiä ja vastakkaisia mielipiteitä on suunnilleen saman verran.

Vaikka aineistosta karsittiinkin kysymykset, joissa kaikki ehdokkaat olivat täsmälleen tai lähes täsmälleen yhtä mieltä, heidän välisensä korrelaatiot analysoitujen kysymysten suhteen ovat

¹ Kiitän yliopistotutkija Esa Reunasta monimuuttujanalyysien toteuttamisesta.

silmiinpistävän korkeita. Keskimääräinen korrelaatiokerroin on 0,32.

Vaalikonevastaustensa suhteen eniten toisiaan muistuttavat yhtäältä Eva Biaudet ja Pekka Haavisto (kerroin 0,72) ja toisaalta Paavo Lipponen ja Biaudet (0,71). Varsin korkeat korrelaatiot (0,58–0,56) kuvaavat asenteellista läheisyyttä myös Paavo Arhinmäen ja Biaudet’in, Haaviston ja Lipposen, Arhinmäen ja Haaviston sekä Lipposen ja Sauli Niinistön välillä. Seuraavaksi läheisimpiä pareja (0,47–0,42) ovat Timo Soini ja Paavo Väyrynen, Sari Essayah ja Soini sekä Niinistö ja Biaudet.

Koko ehdokasjoukon suurimmista ideologisista etäisyyksistä kertovat aavistuksen verran nollan alapuolella olevat korrelaatiot Soinin ja Biaudet’n (–0,05) sekä Arhinmäen ja Soinin (–0,03) välillä. Parivertailussa seuraavaksi vähiten (0,06–0,11) toisiaan muistuttavat Niinistö ja Arhinmäki, Essayah ja Biaudet, Lipponen ja Soini, Essayah ja Arhinmäki sekä Soini ja Haavisto. Korrelaatiokerrointen jääminen pienimmilläänkin nollan tuntumaan osoittaa, että presidenttiehdokkaiden välillä ei ole kolmen vaalikoneen kysymysten muodostaman kokonaisuuden tasolla sanoittavaa vastakkainasettelua. Erot olisivat jääneet vieläkin vähäisemmiksi, jos analyysiin olisi otettu mukaan nekin kysymykset, joiden suhteen kaikki ehdokkaat olivat yhtä mieltä.

Taulukon 1 alarivi kertoo kunkin ehdokkaan keskimääräisen asenteellisen välimatkan muihin. Selvimmin omilla linjoillaan vaalikonevastauk-

sissaan on Soini, ja lähimpänä muita Lipponen, Biaudet ja Haavisto. Niinistön keskimääräinen etäisyys muista on täsmälleen sama kuin kahdeksan ehdokkaan keskiarvo.

Kuva presidenttiehdokkaiden ideologisista etäisyyksistä muuttuu, kun tarkastellaan vaalikoneiden kysymyksiä aihepiireittäin. Presidentin asemaa ja tehtäviä koskevia kysymyksiä poimittiin analysoitavaksi yhteensä 15. Tämän aihepiirin suhteen eniten toisiaan muistuttavat Niinistön ja Biaudet’n vastausprofiilit (korrelaatiokerroin 0,74). Toiseksi läheisin pari oli Biaudet ja Lipponen (0,65). Selvästi vastakkainasettelusta kertoo Arhinmäen ja Soinin välinen kohtalaisen suuri negatiivinen kerroin (–0,32).

Ulko-, turvallisuus- ja EU-politiikkaa koskevien 19 kysymyksen suhteen kolmikko Biaudet, Haavisto ja Lipponen ovat hyvin yksituumaisia. Biaudet’n ja Haaviston profiilit ovat lähes identtiset (korrelaatio 0,90). Lipposen korrelaatio Biaudet’n kanssa on 0,82 ja Haaviston kanssa 0,73. Suurimmat erot vastausprofileissa ovat Soinin ja Haaviston (–0,21) sekä Soinin ja Biaudet’n (–0,18) välillä.

Jyrkimmät ideologiset vastakkaisuudet liittyvät arvokysymyksiin. Näitä lähinnä suvaitsevaisuutta, vähemmistöjä ja tasa-arvoa koskevia vaalikonekysymyksiä oli yhteensä 16. Suurimmat etäisyydet ovat Soinista Arhinmäkeen (–0,42) ja Biaudet’hen (–0,34). Arvoprofiililtaan toisiaan muistuttavat eniten Niinistö ja Lipponen (0,72) sekä Essayah ja Soini (0,71).

Taulukko 1. Presidenttiehdokkaiden vastausprofiilien korrelaatiot Yleisradion, Helsingin Sanomien ja MTV3:n vaalikoneissa 2012 (yhteensä 56 kysymystä)

Ehdokas	E.B.	P.H.	P.L.	P.A.	S.N.	P.V.	S.E.	T.S.
Biaudet								
Haavisto	,72							
Lipponen	,71	,57						
Arhinmäki	,58	,56	,30					
Niinistö	,42	,20	,56	,06				
Väyrynen	,29	,27	,29	,32	,40			
Essayah	,07	,14	,30	,10	,35	,32		
Soini	–,05	,11	,09	–,03	,22	,47	,45	
Keskiarvo	,32	,39	,37	,40	,27	,32	,34	,18

Korrelaatiokertoimet antavat selvän viitteen ehdokasjoukon ideologisesta perusolottuvuudesta. Se näyttää virittyvän Biaudet'n ja Soinin välille. Biaudet'n kanssa olottuvuuden samaan päähän ryhmittyvät Haavisto ja Lipponen. Toisessa päässä lähinnä Soinia ovat Essayah ja Väyrynen. Niinistö sijoittuu lähelle olottuvuuden puoliväliä. Täsmällisemmän kuvan ideologisista olottuvuuksista tarjoaa faktorianalyysi.

Faktorianalyysin vaihtoehdoista sovellettiin pääkomponenttianalyysia, joka on aineiston taustaoletusten suhteen joustavampi kuin varsinaisen faktorianalyysin (Metsämuuronen 2001, 17–18). Suorakulmaiseen varimax-rotatioon otettiin kaksi pääkomponenttia, jotka selittivät yhteensä 63 prosenttia presidenttiehdokkaiden mielipiteiden kokonaisvaihtelusta. Seuraava olisi lisännyt kokonaiselitystä enää 12 prosenttia. Suorakulmaiseen rotaatioon päädyttiin sen vuoksi, että sen pitäisi tuottaa toisistaan selkeämmin erottuvat pääkomponentit kuin vinorotaatio. Tämä ei kuitenkaan täysin toteudu.

Taulukko 2 kuvaa kahta vaalikonevastausten perusteella rakentuvaa olottuvuutta. Lataukset osoittavat kunkin ehdokkaan paikkaa olottuvuuksilla. Ne voidaan ajatella ehdokkaiden ja olottuvuuksien väliseksi korrelaatiokertoimiksi. Mitä etäämpänä nolasta lataus on, sitä vahvemmin ehdokkaan mielipiteet kytkevät hänet olottuvuuteen.

Ensimmäinen pääkomponentti selittää 36 prosenttia kokonaisvarianssista. Sen esittämä ideologinen olottuvuus on lähes sama, joka korrelaatioista voitiin päätellä. Sitä hallitsevat Eeva Biaudet ja Pekka Haavisto latauksin 0,93 ja 0,83. Hy-

vin korkein latauksin pääkomponentille sijoittuvat myös Paavot Lipponen ja Arhinmäki (0,74 ja 0,73). Näiden neljän ehdokkaan jälkeen lataukset romahtavat. Olottuvuuden toisessa päässä ovat Timo Soini (–0,14) ja Sari Essayah (0,04). Pääkomponentille on luonteenomaista ”yksinäisyys”. Toisin sanoen sen lataukset vaihtelevat lähes yksinomaan nollassa yläpuolella.

Myös toinen pääkomponentti on samaan tapaan yksinäinen. Sen selitysprosentti on 27. Presidenttiehdokkaat asettuvat jokseenkin päinvastaiseen järjestykseen ensimmäiseen verrattuna. Toisen pääkomponentin virittävät vahvimmin Soini ja Essayah (lataukset 0,81 ja 0,75), mutta myös Paavo Väyrynen ja Sauli Niinistö latautuvat voimakkaasti (0,68 ja 0,60). Vastakkaisista laittaa lähellä nollassa olevin latauksin edustavat Paavo Arhinmäki ja Biaudet

Ennen vaaleja ehdokkaihin lyötyjen poliittisen leimojen mukaisesti ensimmäistä pääkomponenttia voisi kutsua ”city-liberaalien” ja toista ”arvokonservatiivien” olottuvuudeksi. Nimitysten osuvuutta selvitettiin analysoimalla olottuvuuksien ideologista eriytymistä. Samalla pyrittiin löytämään selityksiä pääkomponenttien hämmästyttävään käänteiseen yhdenmukaisuuteen.

Olottuvuuksien muodostumisen perustana olevia ideologioita etsittiin laskemalla vaalikonekysymyksille pääkomponenttipistemäärät. Mitä itseisarvoltaan korkeamman pistemäärän muutuja saa, sitä merkittävämpi asema sillä on pääkomponentin muodostumisessa. Toisin sanoen pääkomponentin kärkeen ryhmittyneet presidenttiehdokkaat muistuttavat toisiaan juuri korkean pistemäärän saaneiden muuttujien suhteen. Tämä tarkoittaa myös sitä, että pääkomponentilla korkeimpia pisteitä saaneet mielipiteet muodostavat olottuvuuden perusideologian.

Kuten taulukosta 3 näkyy, Biaudet'n, Haaviston, Lipposen ja Arhinmäen pääkomponenttia leimaavat ja heitä muista ehdokkaista selvemmin erottelevat aiheet liittyvät maahanmuuttajiin, sukupuolineutraaliin avioliittoon, presidentin tavoitettavuuteen sosiaalisen median kautta, kehitysmaiden tukemiseen, äärioikeiston uhkaan Suomessa, vanhempainloman jakamiseen tasan molempien vanhempien kesken, abortin hyväksymiseen ja EU-jäsenyyden myönteisyyteen. Nelikon vaalikonevastausten yhteisiä piirteitä voisi luonnehtia tasa-arvoa ja kansainvälistä solidaarisuutta painottavaksi liberaaliksi ja moderniksi ajatteluksi.

Taulukko 2. Presidenttiehdokkaiden lataukset vaalikoneprofiilien käännetyissä pääkomponenttianalyysissa. Kahden pääkomponentin varimax-rotatio

Ehdokas	PK 1	PK 2
Biaudet	,93	,08
Haavisto	,83	,11
Lipponen	,74	,34
Arhinmäki	,73	–,02
Niinistö	,36	,60
Väyrynen	,28	,68
Essayah	,04	,75
Soini	–,14	,81
Selitysprosentti	35,9	27,0

Taulukko 3. Pääkomponenttia 1 voimakkaimmin virittävien vaalikonekysymysten pääkomponenttipistemäärät

Numero	Kysymys	Pisteet
5 Mtv3	Maahanmuuttajat ovat tärkeä osa suomalaista yhteiskuntaa	1,58
12 Yle	Homopareilla pitää olla oikeus avioliittoon eikä vain rekisteröityyn parisuhteeseen	1,58
15 Mtv3	Presidentin tulee olla kansalaisten tavoitettavissa sosiaalisen median kautta	1,56
22 Mtv3	Äärioikeiston uhka on Suomessa todellinen	1,44
8 Mtv3	Vanhempainloma tulee jakaa tasan molempien vanhempien kesken	1,39
21 HS	Hyväksy abortin	1,38
33 Mtv3	EU-jäsenyys on ollut Suomelle kaiken kaikkiaan myönteinen asia	1,35
11 Mtv3	Kaikki maakunnat on pidettävä asuttuina aluepolitiikan avulla	1,34
20 Mtv3	Suomen ja Venäjän viisumivapaus tulee toteuttaa	1,28
13 HS	Presidentin tulisi kannanotoissaan tuomita rasismi jyrkästi ja vaatia vähemmistöjen aseman parantamista	1,25
10 HS	Suomen tulisi nykyistä enemmän osallistua kansainväliseen rauhanturvaamiseen ja kriisinhallintaan	1,25
31 Mtv3	Suomen kansantalous selviytyy vain sosiaalietuuksia leikkaamalla	-1,25
29 Mtv3	Presidentin vaikutusmahdollisuuksia talouspolitiikkaan on lisättävä	-1,26
24 Mtv3	Armeijan tulevat säästöt lisäävät painetta Nato-jäsenyyden puolesta	-1,32
9 Yle	Suomen pitää tukea Yhdysvaltoja, jos se hakee YK:lta valtuutusta painostustoimiin Iranin ydinohjelman valvonnassa	-1,34
21 Mtv3	Suomen pitää vähentää kehitysmaiden tukemista	-1,45

Soinin, Essayahin, Väyrysen ja Niinistön vastusten varaan rakentuvaa toista pääkomponenttia leimaavat sellaiset teemat kuin homoparien avioliitto-oikeuden vastustaminen, presidentin valtaoikeuksien puolustaminen, halukkuus toivottaa uudenvuoden puheessa kansalle Jumalan siunausta, huoli perinteisten arvojen ja moraalin heikkenemisestä, valmius neuvotella Karjalan palauttamisesta, Yhdysvaltain ulkopolitiikan arvostaminen ja EU:n talouspolitiikan kritiikki. Toisen pääkomponentin ideologiassa ovat siis keskeisellä sijalla arvokonservatismi, presidentin vahva johtajuus, kansallinen etu ja USA-myönteisyys (taulukko 4).

Vaikka pääkomponentit ovatkin miltei toistensa peilikuvia, presidenttiehdokkaat ryhmittyvät niille eri vaalikonekysymysten perusteella. Tästä on yksi merkittävä poikkeus. Kysymys homoparien avioliittoon vihkimisestä on molempien ulottuvuuksien kärkiteema – tietenkin päinvastaisin reaktioon. Toinen kysymys, joka latautuu kohtalaisen vahvasti molemmilla pääkomponenteilla, koskee presidentin valtaoikeuksien lisäämistä talouspolitiikassa. Yllättävää vain on, että sitä vastustetaan kummallakin ulottuvuudella. Tämä kertoo, että presidenttiehdokkaiden ajattelun taustalla on muitakin – tosin heikompi

– ulottuvuuksia kuin kahden pääkomponentin osoittamat.

Yhteenvetoa

Joukkoviestimet ovat saaneet vaalikoneista mielipidemittausten rinnalle uuden välineen osallistua politiikan perusprosesseihin. Molemmilla välineillä ne lisäävät vuorovaikutusta yhtäällä kansalaisten ja toisaalla ehdokkaiden, puolueiden ja kampanjakoneistojen välillä. Sen lisäksi vaalikoneiden laajat ja monitahoiset kysymyssarjat ja varsinkin ehdokkaiden vastaukset tarjoavat mainiota aineistoa politiikan tutkijoille. Vuoden 2012 presidentinvaaleissa käytetyimpiä olivat Helsingin Sanomien, MTV3:n ja Yleisradion vaalikoneet. Ennen vaalin ensimmäistä kierrosta niille kirjattiin yhteensä yli kaksi miljoonaa käyntiä.

Tässä kirjoituksessa kuvaan presidenttiehdokkaiden välisiä ideologisia etäisyyksiä heidän kolmeen suureen vaalikoneeseen antamiensa vastusten perusteella. Analyysi on kolmivaiheinen. Ensin verrataan ehdokkaiden vastausprofiileja heidän välisten korrelaatiokertoimien avulla ja muodostetaan näin kuva ehdokkaiden ideologi-

Taulukko 4. Pääkomponenttia 2 voimakkaimmin virittävien vaalikonekysymysten pääkomponenttipistemäärät

Numero	Kysymys	Pisteet
14 Mtv3	Presidentin valtaoikeuksia ei tule enää karsia	2,22
20 Yle	Jos olisin presidentti, toivottaisin uudenvuoden puheessa kansalle Jumalan siunausta	1,95
1 Mtv3	Minua huolestuttaa perinteisten arvojen ja moraalin heikentyminen Suomessa	1,66
16 HS	Pitäisikö presidentin keskustella Venäjän johdon kanssa Karjalan palauttamisesta (kyllä)	1,65
2 Mtv3	Johtajuutta pitää tarvittaessa osoittaa toimimalla yleistä mielipidettä vastaan	1,58
9 Yle	Suomen pitää tukea Yhdysvaltoja, jos se hakee YK:lta valtuutusta painostustoimiin Iranin ydinohjelman valvonnassa	1,45
18 Mtv3	Suomen Yhdysvaltain-suhteisiin tulee panostaa nykyistä enemmän	1,33
16 Mtv3	Presidentin tulee edistää vientiteollisuuden pyrkimyksiä nykyistä aktiivisemmin	1,27
10 Yle	Suomen pitää sitoutua nykyistä vahvempaan yhteiseen talouspolitiikkaan euroalueella	-1,15
29 Mtv3	Presidentin vaikutusmahdollisuuksia talouspolitiikkaan on lisättävä	-1,19
27 Mtv3	Suomen puolustuksen tulisi rakentua palkka-armeijan varaan	-1,32
32 Mtv3	EU-maiden tulee aina auttaa taloudelliseen ahdinkoon joutuneita jäsenmaita	-1,37
12 Yle	Homopareilla pitää olla oikeus avioliittoon eikä vain rekisteröityyn parisuhteeseen	-2,26

sista etäisyyksistä. Toiseksi selvitetään käännetyllä pääkomponenttianalyysillä, millaisille ulottuvuuksille ehdokkaat asettuvat suhteessa toisiinsa. Kolmanneksi kuvataan pääkomponenttipistemäärin, millaisten arvojen, asenteiden ja mielipiteiden varaan nuo ulottuvuudet rakentuvat.

Vaalikonevastausten suhteen eniten toisiaan muistuttavat yhtäältä Pekka Haavisto ja Eeva Biaudet ja toisaalta Biaudet ja Paavo Lipponen. Suurin ideologinen etäisyys on Timo Soinista Biaudet’hen ja Paavo Arhinmäkeen. Jyrkästä vastakkaisuudesta heidänkään välillä ei voi puhua, kun etäisyyttä kuvaavat korrelaatiokertoimet ovat vain aavistuksen verran nollan alapuolella.

Kuva presidenttiehdokkaiden ideologisista etäisyyksistä muuttuu, kun niitä tarkastellaan aihepiireittäin. Presidentin asemaa ja tehtäviä koskevien kysymysten suhteen eniten toisiaan muistuttavat Sauli Niinistö ja Biaudet. Selvistä vastakkaisuudesta kertoo huomattava negatiivinen korrelaatio Arhinmäen ja Soinin välillä. Ulko-, turvallisuus- ja EU-politiikkaa koskevissa kysymyksissä Biaudet, Haavisto ja Lipponen ovat hyvin yksituumaisia. Haaviston ja Biaudet’n vastausprofiilit ovat lähes identtiset. Suurimmat etäisyydet ovat näistä kahdesta Soiniin. Jyrkimmät ideologiset vastakkaisuudet liittyvät suvaitsevai-

suutta, vähemmistöjä ja tasa-arvoa koskeviin arvokysymyksiin. Korkein negatiivinen korrelaatio on Arhinmäen ja Soinin välillä. Arvoprofiileiltaan eniten toisiaan muistuttavat Niinistö ja Lipponen sekä Soini ja Essayah.

Käännetyin pääkomponenttianalyysin avulla hahmotettiin presidenttiehdokkaiden ideologisia ulottuvuuksia. Vahvinta ulottuvuutta hallitsevat Biaudet ja Haavisto. Heidän lisäksi voimakkaasti latautuvat myös Lipponen ja Arhinmäki. Ulottuvuuden toisessa päässä ovat Soini ja Essayah. Toiselle pääkomponentille ehdokkaat asettuvat jokseenkin päinvastaiseen järjestykseen. Sillä latautuvat voimakkaimmin Soini, Essayah, Väyrynen ja Niinistö.

Ulottuvuuksien perustana olevia ideologioita etsittiin laskemalla vaalikonekysymyksille pääkomponenttipistemäärät. Biaudet’n, Haaviston, Lipponen ja Arhinmäen pääkomponenttia yhdistää tasa-arvoa ja kansainvälistä solidaarisuutta painottava liberaali ja moderni ajattelu. Soinin, Essayahin, Väyrysen ja Niinistön hallitsemien ulottuvuuden ideologiaa hallitsevat arvokonservatismi, vahvan presidentin ihanne, kansallinen etu ja USA-myönteisyys. Vaikka pääkomponentit ovat miltei toistensa peilikuvia, niiden taustalla olevat ideologiat poikkeavat yllättävän paljon.

TIIVISTELMÄ

Pertti Suhonen: Presidenttiehdokkaiden ideologiset etäisyydet

Tässä kirjoituksessa tarkastellaan presidenttiehdokkaiden välisiä ideologisia etäisyyksiä analysoimalla heidän vastauksiaan Helsingin Sanomien, MTV3:n ja Yleisradion vaalikoneissa. Analyysi on kolmivaiheinen. Ensin kuvataan ehdokkaiden ideologisia etäisyyksiä heidän vastausprofiiliensa korrelaatioiden avulla. Toiseksi selvitetään käännetyllä pääkomponenttiallyksillä, millaisille ulottuvuuksille ehdokkaat asettuvat suhteessa toisiinsa. Kolmanneksi kuvataan pääkomponenttipistemääriin, millaisten arvojen, asenteiden ja mielipiteiden varaan nuo ulottuvuudet rakentuvat.

Vaalikonevastaustensa suhteen eniten toisiaan muistuttavat yhtäältä Pekka Haavisto ja Eeva Biaudet ja toisaalta Biaudet ja Paavo Lipponen. Suurin ideologinen etäisyys on Timo Soinista Biaudet'hen ja Paavo Arhinmäkeen. Jyrkästä vastakkaisuudesta heidänkään välillä ei voi puhua.

Kuva presidenttiehdokkaiden ideologisista etäisyyksistä muuttuu, kun niitä tarkastellaan aihepiireittäin. Presidentin asemaa ja tehtäviä koskevien kysymysten suhteen eniten toisiaan muistuttavat Sauli Niinistö ja Biaudet. Selvästi vastakkaisuudesta kertoo huomattava negatiivinen korrelaatio Arhinmäen ja Soinin välillä. Ulko-, turvallisuus- ja EU-politiikkaa koskevissa kysymyksissä Biaudet, Haavisto ja Lipponen ovat hyvin yksituumaisia. Haaviston ja Biaudet'n vastauspro-

fililit ovat lähes identtiset. Suurimmat etäisyydet ovat näistä kahdesta Soiniin. Jyrkimmät ideologiset vastakkaisuudet liittyvät suvaitsevaisuutta, vähemmistöjä ja tasa-arvoa koskeviin arvokysymyksiin. Korkein negatiivinen korrelaatio on Arhinmäen ja Soinin välillä. Arvoprofileiltaan eniten toisiaan muistuttavat Niinistö ja Lipponen sekä Soini ja Essayah.

Käännetyn pääkomponenttiallyksin avulla hahmotetaan presidenttiehdokkaiden ideologisia ulottuvuuksia. Vahvinta ulottuvuutta hallitsevat Biaudet ja Haavisto. Heidän lisäksi ensimmäisellä pääkomponentilla latautuvat voimakkaasti myös Lipponen ja Arhinmäki. Ulottuvuuden toisessa päässä ovat Soini ja Essayah. Toiselle pääkomponentille ehdokkaat asettuvat jokseenkin päinvastaiseen järjestykseen. Sillä latautuvat voimakkaimmin Soini, Essayah, Väyrynen ja Niinistö.

Ulottuvuuksien perustana olevia ideologioita kuvataan vaalikonekysymysten pääkomponenttipistemäärien avulla. Biaudet'n, Haaviston, Lipponen ja Arhinmäen pääkomponenttia yhdistää tasa-arvoa ja kansainvälistä solidaarisuutta painottava liberaali ja moderni ajattelu. Soinin, Essayahin, Väyrysen ja Niinistön hallitsemien ulottuvuuden ideologiaa leimaavat arvokonservatismi, vahvan presidentin ihanne, kansallinen etu ja USA-myönteisyys. Vaikka pääkomponentit ovat miltei toistensa peilikuvia, niiden taustalla olevat ideologiat poikkeavat yllättävän paljon.

KIRJALLISUUS

- Aalto, Pami: Q-metodologia politiikan tutkimukseen: Esimerkinä EU:n pohjoisen ulottuvuuden asiantuntijakeskustelu. *Politiikka* 45 (2003): 2, 117–132.
- Ahmavaara, Yrjö: Yhteiskuntakybernetiikka. Helsinki: Weilin+Göös, 1976.
- Alkula, Tapani & Pöntinen, Seppo ja Ylöstalo, Pekka: Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Helsinki: WSOY, 1994.
- Borg, Olavi: Suomen puolueideologiat. Helsinki: WSOY, 1965.
- Borg, Sami & Moring, Tom: Vaalikampanja. Teoksessa: Paloheimo, Heikki (toim.): Vaalit ja demokratia Suomessa. Helsinki: WSOY, 2005.
- Eskola, Antti: Sosiologian tutkimusmenetelmät 1. Helsinki: WSOY, 1966.
- Heberle, Rudolf: Social Movements. An Introduction to Political Sociology. New York: Appleton – Century – Crofts, 1951.
- Metsämuuronen, Jari: Monimuuttujamenetelmien perusteet SPSS-ympäristössä. Helsinki: International Methelp, 2001.
- Moring, Tom & Mykkänen, Juri: Vaalikampanjat ja viestinnällistyminen. Teoksessa: Borg, Sami (toim.): Muutosvaalit 2011. Helsinki: Oikeusministeriö, 2012.

- Mykkänen, Juri: Aktivoivaa tietoa? Vaalikoneet suomalaisessa julkisuudessa. Teoksessa: Karppinen, Kari & Matikainen, Janne (toim.): Julkisuus ja demokratia. Tampere: Vastapaino, 2012.
- Paloheimo, Heikki: Vaaliohjelmat ja ehdokkaiden mielipiteet. Teoksessa: Pesonen, Pertti (toim.): Suomen europarlamenttivaalit. Tampere: Tampere University Press, 2000.
- Paloheimo, Heikki: Vaalikoneiden käyttö vuoden 2003 eduskuntavaaleissa. Teoksessa: Suojanen, Maria & Talponen, Jarno (toim.): Vallaton vaalikone. SoPhi Nro 103. Jyväskylä: Minerva Kustannus, 2007.
- Paloheimo, Heikki & Reunanen, Esa & Suhonen, Pertti: Edustuksellisuuden toteutuminen. Teoksessa: Paloheimo, Heikki (toim.): Vaalit ja demokratia Suomessa. Helsinki: WSOY, 2005.
- Reunanen, Esa & Suhonen, Pertti: Kansanedustajat ideologisella kartalla. Teoksessa: Borg, Sami & Paloheimo, Heikki (toim.): Vaalit yleisdemokratiassa. Tampere: Tampere University Press, 2009a.
- Reunanen, Esa & Suhonen, Pertti: Suomen eurovaaliehdokkaat ideologian ulottuvuuksilla. Analyysi vaalikoneelle annetuista vastauksista vuoden 2009 vaaleissa. Tampere: Journalismin tutkimusyksikkö, Tampereen yliopisto, 2009b <http://tampub.uta.fi/tulos.php?tiedot=292> (luettu 13.3.2012)

- Strandberg, Kim: Internet vaalikampanjassa – etulinjassa vai marginaalissa? Teoksessa: Borg, Sami & Paloheimo, Heikki (toim.): Vaalit yleisdemokratiassa. Tampere: Tampere University Press, 2009.
- Strandberg, Kim: Sosiaalisen median vallankumous? Ehdokkaat, valitsijat ja sosiaalinen media vuoden 2011 eduskuntavaaleissa. Teoksessa: Borg, Sami (toim.): Muutosvaalit 2011. Helsinki: Oikeusministeriö, 2012.
- Suhonen, Pertti: Suomalaisten arvot ja politiikka. Helsinki: WSOY, 1988.
- Suojanen, Maria: Vaalikoneen lyhyt historia. Teoksessa: Suojanen, Maria & Talponen, Jarno (toim.): Vallaton vaalikone. SoPhi Nro 103. Jyväskylä: Minerva Kustannus, 2007.
- Vahervuo, Toivo & Ahmavaara, Yrjö: Johdatus faktorianalyysiin. Helsinki: WSOY, 1958.
- Vihtonen, Erkki: Vaalikoneen synty ja kehitys. Teoksessa: Suojanen, Maria & Talponen, Jarno (toim.): Vallaton vaalikone. SoPhi Nro 103. Jyväskylä: Minerva Kustannus, 2007.